

PRAWO PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

Zarys wykładu

Jan Mojak

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE **7**

PIKTOGRAMY

wskazują ważne elementy
książki i ułatwiają
ich odnalezienie

Ważne

Przykłady

Podstawa prawna
Kontekst prawny

Pytania
Zadania

Rozwiązania
Odpowiedzi

Stanowisko stron
Pogląd

Orzecznictwo

Literatura

Historia

Nowe przepisy

PRAWO PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

Zarys wykładu

Jan Mojak

SERIA AKADEMICKA

WYDANIE

7

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2021

Stan prawny na 31 października 2020 r.

Jan Mojak, ORCID: 0000-0002-0503-7078

Recenzent

Dr hab. Marcin Dyl, prof. UW

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne

Joanna Ośka

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-293-6

7. wydanie

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
---------------------	----

Słowo wstępne.....	17
--------------------	----

Część pierwsza **WPROWADZENIE DO PRAWA PAPIERÓW** **WARTOŚCIOWYCH**

Rozdział I

Pojęcie, rodzaje i funkcje papierów wartościowych	21
1. Pojęcie papierów wartościowych.....	21
2. Rodzaje papierów wartościowych	23
3. Funkcje papierów wartościowych	24
4. Instytucja umarzania utraconych dokumentów.....	25

Rozdział II

Źródła prawa papierów wartościowych	29
1. Papiery wartościowe w Kodeksie cywilnym.....	29
2. Ustawy normujące emisję poszczególnych rodzajów papierów wartościowych	30

Część druga **WIERZycielskie PAPIERY WARTOŚCIOWE**

Rozdział III

Weksle	35
1. Instytucja przekazu.....	36

2. Weksel trasowany i weksel własny	38
3. Funkcje weksli w obrocie gospodarczym	41
4. Obieg wekslowy	42
4.1. Pojęcie i funkcja indosu	42
4.2. Forma i rodzaje indosu	46
4.3. Indos zastawniczy	49
4.4. Zarzuty przysługujące dłużnikom wekslowym	51
5. Poręczenie wekslowe (awal)	55
5.1. Pojęcie awalu	55
5.1.1. Istota i funkcja awalu	55
5.1.2. Forma awalu	58
5.2. Powstanie i zakres odpowiedzialności awalisty	63
5.2.1. Powstanie zobowiązania awalisty	63
5.2.2. Zakres odpowiedzialności	65
5.3. Charakter odpowiedzialności awalisty	69
6. Przyjęcie weksła, płatność i zapłata	71
7. Protest i poszukiwanie zwrotne	74
8. Weksel <i>in blanco</i>	78
8.1. Wystawienie i obieg weksła <i>in blanco</i>	78
8.1.1. Istota weksła <i>in blanco</i>	78
8.1.2. Deklaracja wekslowa	85
8.1.3. Obieg weksła <i>in blanco</i>	87
8.2. Odpowiedzialność z weksła <i>in blanco</i>	91
8.2.1. Ogólna charakterystyka	91
8.2.2. Zarzuty dłużnika wekslowego wobec posiadacza weksła	93
9. Dyskonto i redyskonto weksli	97
10. Dochodzenie wierzytelności z weksli	99

Rozdział IV

Czeki	103
1. Pojęcie i rodzaje czeków	103
2. Obieg czekowy	111
3. Dochodzenie wierzytelności z czeków	114

Rozdział V

Obligacje	117
1. Pojęcie i rodzaje obligacji	117
2. Emisja i wykup obligacji	121
3. Sposoby emisji obligacji	123

Rozdział VI

Bankowe papiery wartościowe	127
--	-----

Rozdział VII

Listy zastawne	131
-----------------------------	-----

Rozdział VIII

Bony komercyjne. Komercyjne weksle inwestycyjno-terminowe	143
--	-----

Rozdział IX

Skarbowe papiery wartościowe	147
1. Obligacje skarbowe	149
2. Bony skarbowe	167

Rozdział X

Bony pieniężne Narodowego Banku Polskiego	177
--	-----

Część trzecia**TOWAROWE PAPIERY WARTOŚCIOWE****Rozdział XI**

Konosamenty	181
--------------------------	-----

Rozdział XII

Dowody składowe	185
------------------------------	-----

Część czwarta

UDZIAŁOWE PAPIERY WARTOŚCIOWE

Rozdział XIII

Akcje	197
1. Pojęcie i rodzaje akcji	197
2. Nabywanie i zbywanie akcji w procesie prywatyzacji	204

Rozdział XIV

Świadectwa udziałowe i rekompensacyjne	209
1. Świadectwa udziałowe	209
2. Świadectwa rekompensacyjne	213

Rozdział XV

Certyfikaty inwestycyjne	217
1. Pojęcie i rodzaje funduszy inwestycyjnych w prawie polskim	217
2. Towarzystwo funduszy inwestycyjnych	228
3. Certyfikaty inwestycyjne funduszu inwestycyjnego zamkniętego	234
4. Certyfikaty inwestycyjne funduszu portfelowego	245
5. Certyfikaty inwestycyjne funduszu sekurytyzacyjnego	248

Część piąta

PRZENOSZENIE PRAW Z PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH – OBRÓT PRYWATNY

Rozdział XVI

Obrót prawami z papierów wartościowych według Kodeksu cywilnego	257
1. Papiery imienne	258
2. Papiery na zlecenie	259
3. Papiery na okaziciela	261

Rozdział XVII

Obrót wierzytelnościami wekslowymi.....	265
1. Przeniesienie praw z weksla na zlecenie – indos.....	265
2. Przeniesienie praw z weksla imiennego	271
3. Przeniesienie praw z weksla <i>in blanco</i>	273

Rozdział XVIII

Obrót wierzytelnościami czekowymi.....	277
1. Przeniesienie praw z czeku wystawionego na zlecenie	277
2. Przeniesienie praw z czeku na okaziciela	278
3. Przeniesienie praw z czeku wystawionego <i>in blanco</i>	279

Część szósta
PUBLICZNY OBRÓT INSTRUMENTAMI
FINANSOWYMI

Rozdział XIX**Ogólne zasady publicznego obrotu instrumentami**

finansowymi	283
1. Pojęcie i ogólne zasady publicznego obrotu	283
2. Instrumenty finansowe, w tym papiery wartościowe, jako przedmiot obrotu	285
3. Oferta publiczna oraz dopuszczanie papierów wartościowych lub innych instrumentów finansowych do obrotu na rynku regulowanym.....	297
3.1. Zagadnienia ogólne	297
3.2. Prospekt emisyjny	299
3.3. Udostępnianie informacji o papierach wartościowych w związku z ofertą publiczną lub ubieganiem się o dopuszczenie papierów wartościowych do obrotu na rynku regulowanym	301
4. Rynek regulowany	304
4.1. Uwagi ogólne.....	304
4.2. Szczegółowe warunki, jakie musi spełniać rynek regulowany	308
5. Obowiązki informacyjne emitentów	313

6. Szczególny status prawny tzw. spółki publicznej.....	317
6.1. Ujawnianie stanu posiadania znacznych pakietów akcji.....	317
6.2. Nabywanie znacznych pakietów akcji – wezwania	319
6.3. Szczególne uprawnienia i obowiązki akcjonariuszy spółki publicznej.....	325

Rozdział XX

Instytucje prawne rynku kapitałowego w Polsce	333
1. Komisja Nadzoru Finansowego.....	333
2. Maklerzy papierów wartościowych i doradcy inwestycyjni.....	342
3. Uczestnictwo w obrocie instrumentami finansowymi.....	344
3.1. Prowadzenie działalności przez firmy inwestycyjne.....	344
3.1.1. Zagadnienia ogólne	344
3.1.2. Domy maklerskie.....	351
3.1.3. Banki prowadzące działalność maklerską	353
3.1.4. Podmioty zagraniczne prowadzące działalność maklerską na terytorium RP.....	354
3.2. Banki powiernicze.....	356
4. System depozytowo-rozliczeniowy	358
5. Zabezpieczanie interesów inwestorów – system rekompensat	364
6. Dostęp do informacji o szczególnym charakterze – tajemnica zawodowa	368

Rozdział XXI

Rynek giełdowy	371
1. Status prawny Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie.....	371
2. Rynek oficjalnych notowań giełdowych.....	382
3. Członkowie giełdy	385
4. Animatorzy obrotu giełdowego.....	390
4.1. Animatorzy rynku	390
4.2. Animatorzy emitenta.....	391

5. Maklerzy giełdowi i maklerzy nadzorujący	392
6. Warunki i tryb dopuszczania do obrotu giełdowego.....	394
7. Wprowadzanie instrumentów finansowych do obrotu giełdowego	403
7.1. Zasady ogólne	403
7.2. Wprowadzanie instrumentów pochodnych	404
8. Zlecenia maklerskie – transakcje giełdowe	406
9. Sesje giełdowe.....	413
10. Notowania w systemie ciągłym (notowania ciągłe)	416
11. Notowania w systemie kursu jednolitego (notowania jednolite)	423
12. Transakcje szczególne.....	428
12.1. Transakcje pakietowe	428
12.2. Transakcje dotyczące nabywania znacznych pakietów akcji.....	430
12.3. Transakcje odkupu lub odsprzedaży	430
13. Ewidencja transakcji giełdowych	431
14. Upowszechnianie informacji giełdowych.....	432
15. Indeksy Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie.....	435

Rozdział XXII

Rynek regulowany – BondSpot	449
1. Wprowadzenie	449
2. Status prawny BondSpot SA (uprzednio Centralnej Tabeli Ofert SA)	450
3. Uczestnictwo w obrocie w ramach regulowanego rynku prowadzonego przez BondSpot SA	456
3.1. Dopuszczanie do działania na rynku w charakterze członka	456
4. Dopuszczanie instrumentów finansowych do obrotu na rynku BondSpot	459
5. Wprowadzanie instrumentów finansowych do obrotu na rynku BondSpot	462
5.1. Zagadnienia ogólne	462

5.2. Instrumenty dłużne jako przedmiot obrotu na regulowanym rynku BondSpot.....	463
5.3. Instrumenty pochodne jako przedmiot obrotu na regulowanym rynku BondSpot.....	465
5.4. Zawieszanie obrotu instrumentami finansowymi i ich wykluczanie z obrotu	466
6. Obrót na rynku regulowanym BondSpot	469
6.1. Wprowadzenie	469
6.2. Notowania ciągle	470
6.3. Transakcje.....	473
6.4. Transakcje pakietowe.....	473
6.5. Unieważnienie, korekta i anulowanie transakcji	474

Rozdział XXIII

Alternatywny system obrotu (rynek NewConnect)	477
1. Uwagi ogólne.....	477
2. Wprowadzanie instrumentów finansowych do obrotu.....	478
3. Uczestnicy systemu alternatywnego.....	485
3.1. Autoryzowani doradcy	485
3.2. Członkowie rynku.....	487
3.3. Animatorzy rynku	489
4. Obrót instrumentami finansowymi w systemie alternatywnym.....	490
4.1. Rozpoczęcie notowania	490
4.2. Zasady obrotu	490
5. Obowiązki emitentów instrumentów finansowych w systemie alternatywnym.....	493

Rozdział XXIV

Catalyst – rynek autoryzacji obrotu dłużnymi

instrumentami finansowymi	497
1. Uwagi ogólne.....	497
2. Obowiązki informacyjne emitentów dłużnych instrumentów finansowych	501

3. Zasady kierowania dłużnych instrumentów finansowych do obrotu zorganizowanego na Catalyst.....	503
4. Wymogi dopuszczenia lub wprowadzenia do obrotu na Catalyst	504
5. Uczestnictwo w obrocie na Catalyst.....	505
6. Obrót dłużnymi instrumentami finansowymi na Catalyst	509

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444)
k.m.	– ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 256 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
d.i.r.f.	– dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z 15.05.2014 r. w sprawie instrumentów rynków finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE oraz dyrektywę 2011/65/UE (Dz.Urz. UE L 173, s. 349)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1896 ze zm.)
pr.czek.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 462)
pr.weksl.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 160)
u.f.p.	– ustawa z 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 869 ze zm.)
u. o n.r.f.	– ustawa z 21.07.2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 180 ze zm.)

u. o obl.	–	ustawa z 15.01.2015 r. o obligacjach (Dz.U. z 2020 r. poz. 1208)
u. o obr. instr. fin.	–	ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2020 r. poz. 89 ze zm.)
u. o of. publ.	–	ustawa z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz.U. z 2019 r. poz. 623 ze zm.)
ustawa o funduszach inwestycyjnych	–	ustawa z 27.05.2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (Dz.U. z 2020 r. poz. 95 ze zm.)

Periodyki

Mon. Praw.	–	„Monitor Prawniczy”
OSNC	–	„Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna”
PiP	–	„Państwo i Prawo”
PPH	–	„Przegląd Prawa Handlowego”
PPG	–	„Przegląd Prawa Giełdowego”
PS	–	„Przegląd Sądowy”
PUG	–	„Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego”

Inne

CeTO	–	Centralna Tabela Ofert
KDPW SA	–	Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych SA
KNF	–	Komisja Nadzoru Finansowego
KPWIG	–	Komisja Papierów Wartościowych i Giełd
NBP	–	Narodowy Bank Polski
WIG	–	Warszawski Indeks Giełdowy
NFI	–	Narodowe Fundusze Inwestycyjne
PAP	–	Polska Agencja Prasowa

SŁOWO WSTĘPNE

Oddawane do Państwa rąk opracowanie stanowi siódme wydanie podręcznika z zakresu prawa papierów wartościowych, którego pierwsza edycja ukazała się w roku 2003.

Moim zamiarem jest syntetyczne, zwięzłe, ale też kompleksowe ujęcie złożonej problematyki papierów wartościowych w świetle zmieniających się uregulowań polskiego systemu prawnego na tle prawa Unii Europejskiej.

Opracowanie obejmuje zarówno problematykę prywatnego, jak i publicznego prawa papierów wartościowych. W porównaniu z poprzednim wydaniem wywody zostały zaktualizowane, zmienione i rozszerzone. W szczególności uwzględniono głębokie i radykalne zmiany stanu prawnego wprowadzone trzema obszernymi ustawami z 29.07.2005 r.: o nadzorze nad rynkiem kapitałowym, o obrocie instrumentami finansowymi, a także o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych. Obecna edycja odwołuje się również do zmian instytucjonalnych wprowadzonych ustawą z 21.07.2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym. Z chwilą wejścia w życie przepisów tejże ustawy, tj. 19.09.2006 r., organem nadzoru nad rynkiem kapitałowym oraz rynkiem instrumentów finansowych, będących przedmiotem ubiegania się o dopuszczenie do obrotu na takim rynku w rozumieniu aktów prawnych, wydawanych przez instytucje i organy Unii Europejskiej, stała się Komisja Nadzoru Finansowego, przejmując w tym zakresie dotychczasowe kompetencje Komisji Papierów Wartościowych i Giełd.

Niniejsze opracowanie uwzględnia w całości nowe uregulowania ustawowe oraz wielokrotne nowelizacje materiału normatywnego dotyczącego funduszy inwestycyjnych, skarbowych papierów wartościowych oraz obrotu instrumentami finansowymi, oferty publicznej i statusu spółki publicznej, dokonane w latach 2007–2013 i 2014–2020.

Do poszczególnych części merytorycznych podręcznika dołączono wykaz podstawowej literatury przedmiotu, w wywodach poświęconych prawu wekslowemu uwzględniono natomiast najważniejsze rozstrzygnięcia judykatury Sądu Najwyższego.

Autor

Lublin–Warszawa, sierpień 2020 r.

Część pierwsza

**WPROWADZENIE DO PRAWA
PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH**

Rozdział I

POJĘCIE, RODZAJE I FUNKCJE PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

1. Pojęcie papierów wartościowych

 Papiery wartościowe w ujęciu tradycyjnym są szczególnymi dokumentami stwierdzającymi istnienie określonego prawa majątkowego (najczęściej – chociaż nie tylko – wierzytelności) w taki sposób, że posiadanie dokumentu staje się niezbędną przesłanką realizacji prawa (legitymacja formalna). Papiery wartościowe ucieleśniają prawa podmiotowe (wierzytelności), są więc nosicielami inkorporowanego w nich prawa i wartości, które to prawo reprezentuje. Jako takie ułatwiają one i upraszczają obrót wyrażonymi w nich prawami. 1

 W doktrynie konkurują między sobą różnorodne teorie wyjaśniające istotę papieru wartościowego. Według tzw. teorii kontraktowej papier wartościowy powstaje poprzez wystawienie i wręczenie drugiej stronie odpowiedniego dokumentu, tzw. teoria kreacyjna przyjmuje zaś, że papier wartościowy powstaje z chwilą świadomego i celowego podpisania dokumentu przez osobę, która go wystawia. Pewną modyfikacją powyższych koncepcji są: teoria emisyjna, która kładzie nacisk na wydanie dokumentu, oraz teoria dobrej wiary, według której do powstania zobowiązania z papieru wartościowego niezbędne jest, obok podpisania go, nabycie dokumentu w dobrej wierze. 2

Należy podzielić pogląd Stefana Grzybowskiego¹, że **skutki prawne** związane z wystawieniem papieru wartościowego powstają z mocy podpisania dokumentu oraz znalezienia się tego dokumentu w rękach osoby, od której wystawiający go nie może się domagać jego wydania.

- 3 Współcześnie na rozwiniętych rynkach papierów wartościowych dominującą rolę odgrywają tzw. **zdematerializowane papiery wartościowe**, które mają niewiele wspólnego z tradycyjnymi papierami wartościowymi. Postać zdematerializowaną mają w szczególności papiery wartościowe występujące na publicznych rynkach giełdowych oraz rynkach pozagiełdowych tychże papierów. Zdematerializowane papiery wartościowe to **odpowiednie zapisy na rachunkach papierów wartościowych prowadzonych w systemie informatycznym** m.in. przez domy maklerskie, banki oraz zagraniczne i krajowe firmy inwestycyjne.
- 4 W systemie prawa polskiego problematykę dematerializacji w sposób kompleksowy reguluje ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi². Zgodnie z art. 5 tej ustawy papiery wartościowe:
- 1) będące przedmiotem oferty publicznej lub
 - 2) dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym, lub
 - 3) wprowadzone do alternatywnego systemu obrotu, lub
 - 4) emitowane przez Skarb Państwa lub Narodowy Bank Polski
- nie mają formy dokumentu od chwili ich zarejestrowania na podstawie umowy zawieranej przez emitenta z Krajowym Depozytem Papierów Wartościowych, której przedmiotem jest rejestracja w depozycie papierów wartościowych (dematerializacja).

Papiery wartościowe mogą nie mieć formy dokumentu również w przypadku, gdy przewidują to odrębne przepisy dotyczące emisji tych papierów.

Papiery wartościowe:

- 1) będące przedmiotem oferty publicznej, które nie będą podlegać dopuszczeniu do obrotu na rynku regulowanym, albo

¹ *System prawa cywilnego*, red. S. Grzybowski, t. III, cz. 2, Ossolineum 1976, s. 988.

² Dz.U. z 2020 r. poz. 89 ze zm.

2) wprowadzone wyłącznie do alternatywnego systemu obrotu – mogą nie podlegać dematerializacji, jeżeli emitent lub wprowadzający tak postanowi.

 Prawa ze zdematerializowanych papierów wartościowych powstają z chwilą zapisania ich po raz pierwszy na rachunku papierów wartościowych i przysługują osobie będącej posiadaczem tego rachunku. Umowa zobowiązująca do przeniesienia zdematerializowanych papierów wartościowych przenosi te papiery z chwilą dokonania odpowiedniego zapisu na rachunku papierów wartościowych. W przypadku gdy ustalenie prawa do pożytków ze zdematerializowanych papierów wartościowych nastąpiło w dniu, w którym w depozycie papierów wartościowych powinno zostać przeprowadzone rozliczenie transakcji, lub później, a papiery te są nadal zapisane na rachunku zbywcy, pożytki przypadają nabywcy w chwili dokonania zapisu na jego rachunku papierów wartościowych. W przypadku gdy nabycie zdematerializowanych papierów wartościowych nastąpiło na podstawie zdarzenia prawnego powodującego z mocy ustawy przeniesienie tych papierów, zapis na rachunku papierów wartościowych nabywcy jest dokonywany na jego żądanie (art. 7 ustawy). 5

Na żądanie posiadacza rachunku papierów wartościowych podmiot prowadzący ten rachunek wystawia mu, na piśmie, oddzielnie dla każdego rodzaju papierów wartościowych, **imienne świadectwo depozytowe**. Świadectwo potwierdza legitymację do realizacji uprawnień wynikających z papierów wartościowych wskazanych w jego treści, które nie są lub nie mogą być realizowane wyłącznie na podstawie zapisów na rachunku papierów wartościowych, z wyłączeniem prawa uczestnictwa w walnym zgromadzeniu (art. 9 ustawy). 6

2. Rodzaje papierów wartościowych

Papiery wartościowe grupować można według dwóch różnych kryteriów. 7

 Ze względu na **przedmiot uprawnień** w nich inkorporowanych wyróżniamy:

- 1) papiery opiewające na wierzytelności pieniężne, np. weksle, czek, obligacje,
- 2) papiery zawierające uprawnienie do rozporządzania towarem znajdującym się pod pieczę wystawcy dokumentu, np. konosamenty, dowody składowe,
- 3) papiery, w których inkorporowane są prawa udziałowe w spółkach akcyjnych (akcje).

8 Ze względu na **tryb obrotu** papierami wartościowymi wyróżniamy:

- 1) papiery imienne, z których prawa przenoszone są w drodze przelewu, połączonym z wydaniem dokumentu (art. 509, 921⁸ k.c.);
- 2) papiery na zlecenie, które legitymują jako uprawnionego osobę imiennie wymienioną lub przez nią oznaczoną; są one zbywalne na podstawie indosu i wręczenia papieru (art. 517 § 1, art. 921⁹ k.c.);
- 3) papiery na okaziciela, które legitymują każdą osobę przedstawiającą dokument; do ich przenoszenia wymagane jest przeniesienie własności dokumentu, które następuje przez jego wydanie (art. 517 § 2, art. 921¹² k.c.).

3. Funkcje papierów wartościowych

9 **Papiery wartościowe mogą pełnić funkcję:**

- 1) **kredytową** – polegającą na tym, że – wystawiając papier wartościowy i wydając (zbywając) go – wystawca (emitent) uzyskuje u nabywcy (wierzyciela) bądź określonej sumy pieniężnej, bądź prolongatę zadłużenia z tytułu dokonanej transakcji (por. weksle, obligacje);
- 2) **funkcję płatniczą** – polegającą na tym, że z mocy prawa określone papiery wartościowe (czeki, w niektórych warunkach także weksle) stanowią legalnie dopuszczalny instrument zapłaty,

- tj. stają się w danych stosunkach surogatem pieniądza. Zamiast zapłaty gotówką, można więc pokryć dług wekslem lub czekiem;
- 3) **funkcję obiegową** – wynikającą z możliwości łatwego przenoszenia praw z papierów wartościowych. Dotyczy to papierów na zlecenie przenoszonych w drodze indosu oraz papierów na okaziciela przenoszonych przez proste wydanie dokumentu. W ten sposób ułatwia się i upraszcza obrót prawami majątkowymi inkorporowanymi w papierach wartościowych danego rodzaju; z funkcją tą wiąże się **mechanizm dyskontowania i redyskontowania** weksli przez banki oraz Narodowy Bank Polski;
 - 4) **funkcję gwarancyjną** (zabezpieczającą) – dotyczącą weksli własnych i trasowanych *in blanco*. Polega ona na tym, że zobowiązany w celu zabezpieczenia roszczeń mogących powstać z określonego stosunku prawnego (sprzedaży na raty, umowy agencyjnej) wystawia odpowiedni weksel, istotnie ułatwiający dochodzenie roszczeń;
 - 5) **funkcję legitymacyjną** – polegającą na uproszczeniu procedur identyfikacji podmiotów praw inkorporowanych w papierach wartościowych, która to identyfikacja sprowadza się przy papierach na okaziciela do przedstawienia dokumentu.

4. Instytucja umarzania utraconych dokumentów

Z faktu silnego uzależnienia wykonywania praw od władania dokumentem wynika potrzeba uchylenia ujemnych skutków jego utraty. Funkcję tę spełnia instytucja umarzania utraconych dokumentów.

10

§ Sprawy umarzania dokumentów reguluje dekret z 10.12.1946 r. o umarzaniu utraconych dokumentów³. Umorzenia dokumentu można żądać w razie jego zniszczenia, zagubienia lub bezprawnego zaboru. Odbywa się ono w drodze postępowania sądowego (nieprocesowego) na wniosek ostatniego prawnego posiadacza lub innej osoby mającej interes prawny.

³ Dz.U. z 1947 r. Nr 5, poz. 20.

Wskutek umorzenia dawny dokument staje się nieważny (nawet gdyby się później odnalazł), a wierzytelność zostaje złączona z nowym.

Przepisy dekretu w sferze papierów wartościowych stosuje się w niewielkim zakresie – jedynie do obligacji imiennych oraz akcji, świadectw tymczasowych i innych dokumentów wydawanych przez spółkę akcyjną – jeśli statut danej spółki nie reguluje trybu postępowania w tym zakresie.

Obligacje oraz inne papiery wartościowe na okaziciela nie podlegają w ogóle umorzeniu.

Zasady umarzania innych papierów wartościowych określają natomiast przepisy szczególne:

- w odniesieniu do weksli – art. 96–100 pr.weksl.,
- w odniesieniu do czeków – art. 78–81 pr.czek.

Literatura

- Bączyk M., Koziński M.H., Michalski M., Pyziół W., Szumański A., Weiss I., *Papiery wartościowe*, Kraków 2000.
- Bączyk M., Romanowski M., *Papiery wartościowe i czynności bankowe* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 9, *Prawo zobowiązań – umowy nienazwane*, red. W.J. Katner, Warszawa 2010.
- Bień W., *Rynek papierów wartościowych*, Warszawa 2017.
- Chłopecki A., *(Niektóre) paradoksy prawa papierów wartościowych*, PPH 2016/9.
- Chłopecki A., Dyl M., *Prawo rynku kapitałowego*, Warszawa 2019.
- Czachórski W., *Prawo zobowiązań w zarysie*, Warszawa 1968.
- Gutowski M., *Umowa opcji*, Kraków 2003.
- Jurga R., Michalski M., *Krótkoterminowe dłużne papiery wartościowe w systematyce typów normatywnych papierów wartościowych w prawie polskim*, PPH 1999/6.
- Kapes A., *Charakter prawny akcji jako papieru wartościowego*, PPH 2016/9.
- Komosa T., *Papiery wartościowe*, PPH 1995/4 (wkładka).
- Kruczalak K., *Prawo papierów wartościowych*, Sopot 1998.

- Longchamps de Berier R., *Dokumenty na okaziciela* [w:] *Encyklopedia podręczna prawa prywatnego*, t. II, Warszawa 1936.
- Machnikowski P., *Weksel własny in blanco*, Warszawa 2002.
- Michalski M., *Problematyka prawna umarzania papierów wartościowych*, cz. 1: „Glosa” 1997/12; cz. 2: „Glosa” 1998/1.
- Mojak J., *Obrót wierzytelnościami*, Warszawa 2012.
- Mojak J., *Obrót wierzytelnościami. Podstawowe zagadnienia prawne*, Lublin 1998.
- Mojak J., *Prawo papierów wartościowych w zarysie*, Kraków 2001.
- Mojak J. [w:] *Prawne zabezpieczenia wierzytelności bankowych*, Kraków 2000.
- Ohanowicz A., Górski J., *Zobowiązania. Zarys według kodeksu cywilnego. Część szczegółowa*, Warszawa 1966.
- Prawo bankowe. Komentarz*, red. E. Fojcik-Mastalska, Warszawa 2002, rozdz. IV – W. Pyzioł, rozdz. VII – M. Bączyk.
- Prawo papierów wartościowych*, red. S. Włodyka, Kraków 1995.
- Radwański Z., Panowicz-Lipska J., *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2005.
- Romanowski M., *Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi. Komentarz*, Warszawa 2003; Suplement, Warszawa 2004.
- Romanowski M. [w:] *Prawo papierów wartościowych*, red. A. Szumański, Warszawa 2005.
- Socha J., *Rynek papierów wartościowych w Polsce*, Warszawa 2003.
- System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2: *Prawo zobowiązań. Część szczegółowa*, red. S. Grzybowski, Ossolineum 1976.
- Szpunar A., *Komentarz do prawa wekslowego i czekowego*, Warszawa 2001.
- Szumański A., *Problem dopuszczalności prawnej emisji nowych typów papierów wartościowych. Z problematyki zasady numerus clausus papierów wartościowych w prawie polskim* [w:] *Studia z prawa gospodarczego i handlowego*, Kraków 1996.
- Wierzbowski M. (red.), *Ustawa o obligacjach. Komentarz*, Warszawa 2019.
- Woźniak R., *Wprowadzenie do prawa papierów wartościowych*, Warszawa 2019.
- Zacharzewski K., *Głos w dyskusji na temat istoty zdematerializowanych papierów wartościowych*, PPH 2016/9.

Zakrzewski R., *Ochrona obrotu pieniędzmi i papierami wartościowymi w nowym kodeksie karnym*, PUG 1998/5.

Zawada K. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. II, Warszawa 2005.

Zoll F., *Część ogólna* [w:] *Prawo papierów wartościowych*, red. S. Włodzka, Warszawa 2004.

Zoll F., *Klauzule dokumentowe. Prawo dokumentów dłużnych ze szczególnym uwzględnieniem papierów wartościowych*, Warszawa 2001.

Rozdział II

ŹRÓDŁA PRAWA PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

1. Papiery wartościowe w Kodeksie cywilnym

§ Ustawodawca polski, idąc za wzorem prawa szwajcarskiego i włoskiego, wprowadził do naszego prawa cywilnego – ustawą z 28.07.1990 r. nowelizującą Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321 ze zm.) – swoistą część ogólną prawa papierów wartościowych. 11

Przepisy art. 921⁶–921¹⁶ k.c. zakotwiczą instytucję papierów wartościowych w systemie prawa cywilnego. Równocześnie praktyczne znaczenie tych przepisów nie jest zbyt duże. Zgodnie bowiem z zasadą *numerus clausus* papierów wartościowych, według której papierami wartościowymi są tylko takie dokumenty, które za papiery wartościowe zostały uznane przez ustawodawcę, **podstawowym źródłem prawa dla danego rodzaju papierów wartościowych jest ustawa dopuszczająca ich wystawienie** (emisję) oraz określająca cechy i funkcje papieru wartościowego danego rodzaju, np. Prawo wekslowe, Prawo czekowe, ustawa o obligacjach. Przepisy tych ustaw mają pierwszeństwo przed unormowaniami Kodeksu cywilnego. Przepisy Kodeksu cywilnego stosuje się zatem jedynie do zagadnień nieunormowanych odmiennie w ustawach szczególnych.

2. Ustawy normujące emisję poszczególnych rodzajów papierów wartościowych

12

Podstawowymi źródłami prawa papierów wartościowych są:

- 1) ustawa z 28.04.1936 r. – **Prawo wekslowe** (Dz.U. z 2016 r. poz. 160);
- 2) ustawa z 28.04.1936 r. – **Prawo czekowe** (Dz.U. z 2016 r. poz. 462);
- 3) ustawa z 18.09.2001 r. – **Kodeks morski** (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.), w odniesieniu do konosamentów;
- 4) ustawa z 15.01.2015 r. **o obligacjach** (Dz.U. z 2020 r. poz. 1208 ze zm.);
- 5) ustawa z 29.08.1997 r. – **Prawo bankowe** (Dz.U. z 2019 r. poz. 2357 ze zm.), odnośnie do bankowych papierów wartościowych;
- 6) ustawa z 29.08.1997 r. **o listach zastawnych i bankach hipotecznych** (Dz.U. z 2020 r. poz. 415);
- 7) ustawa z 27.08.2009 r. **o finansach publicznych** (Dz.U. z 2019 r. poz. 869 ze zm.) odnośnie do skarbowych papierów wartościowych. Istotne znaczenie mają w tym zakresie również rozporządzenie Ministra Finansów z 30.08.2013 r. w sprawie warunków emitowania obligacji skarbowych oferowanych w sprzedaży hurtowej (Dz.U. z 2020 r. poz. 86) oraz rozporządzenia tegoż Ministra dotyczące emitowania poszczególnych rodzajów obligacji skarbowych;
- 8) ustawa z 15.09.2000 r. – **Kodeks spółek handlowych** (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.);
- 9) ustawa z 27.05.2004 r. **o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi** (Dz.U. z 2020 r. poz. 95 ze zm.), odnośnie do certyfikatów inwestycyjnych emitowanych przez te fundusze.

13

Prawne ramy obrotu długoterminowymi papierami wartościowymi (np. akcjami, obligacjami) stwarzała do 23.10.2005 r. ustawa z 21.08.1997 r. – **Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi** (Dz.U. z 2005 r. Nr 111, poz. 937 ze zm., w szczególności wprowadzonymi ustawą z 12.03.2004 r., Dz.U. Nr 64, poz. 594) oraz wydane na jej podstawie liczne akty wykonawcze.

W dniu **24.10.2005 r. weszły w tej mierze w życie przepisy trzech nowych ustaw z 29.07.2005 r., a mianowicie: o nadzorze nad rynkiem kapitałowym** (Dz.U. z 2019 r. poz. 1871 ze zm.), **o obrocie instrumentami finansowymi** (Dz.U. z 2020 r. poz. 89), **o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych** (Dz.U. z 2019 r. poz. 623 ze zm.).

Wskazane wyżej regulacje prawne stanowiły próbę implementacji dyrektyw UE z lat 2003–2004, dotyczących tworzenia mechanizmów prawnoinstytucjonalnych zunifikowanego rynku kapitałowego we wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej. Niestety, polskie regulacje prawne nie mogą być uznane za przejaw klarownej, poprawnej i precyzyjnej legislacji, a ich wykładnia i rzetelne stosowanie napotykały na ogromne problemy.

14

Przepisy ustawy z 21.07.2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 180 ze zm.) nabrały mocy obowiązującej 19.09.2006 r. Ustawa ta w dużej mierze zmieniła ustawę o nadzorze nad rynkiem kapitałowym z 29.07.2005 r. Podstawowym następstwem wejścia w życie przepisów ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym było przejęcie dotychczasowych kompetencji Komisji Papierów Wartościowych i Giełd (oraz Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych) przez nowy organ zunifikowanego nadzoru finansowego – Komisję Nadzoru Finansowego (KNF). Z dniem 1.01.2008 r. tenże nowy organ przejął również kompetencje Komisji Nadzoru Bankowego.

Prawna regulacja obrotu publicznego papierami wartościowymi podległa nadzorowi Komisji Europejskiej, czego rezultatem są liczne zmiany prawa mające na celu wdrożenie rozwiązań unijnych do polskiego porządku prawnego. Przykładem jest gruntowna reforma prawnych unormowań funkcjonowania funduszy inwestycyjnych, dokonana w 2016 r. W dniu 4.06.2016 r. weszła w życie ustawa z 31.03.2016 r. o zmianie ustawy o funduszach inwestycyjnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 615). Podstawowym celem ustawy zmieniającej było wdrożenie do polskiego porządku prawnego celów wyznaczonych przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/61/UE z 8.06.2011 r.

w sprawie zarządzających alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi i zmiany dyrektyw 2003/41/WE i 2009/65/WE oraz rozporządzeń (WE) nr 1060/2009 i (UE) nr 1095/2010 (Dz.Urz. UE L 174, s. 1) (dyrektywa ZAFI), a tym samym realizacja w ramach prawa krajowego celów wyznaczonych przez prawodawcę unijnego.

Ustawa zmieniająca dokonała istotnych zmian w ustawie z 27.05.2004 r. o funduszach inwestycyjnych, w tym wprowadziła do polskiego prawa instytucję alternatywnego funduszu inwestycyjnego (AFI), przez którą rozumie się instytucję wspólnego inwestowania, której przedmiotem działalności (w tym w ramach subfunduszu) jest zbieranie aktywów od wielu inwestorów w celu ich lokowania w interesie tych inwestorów, zgodnie z określoną polityką inwestycyjną, niebędącą funduszem inwestycyjnym otwartym.

- 15 Istotne znaczenie mają w tej dziedzinie **regulacje statutowe i regulaminowe, jak również normatywne uchwały Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie SA, Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych SA oraz – organizującej obrót pozagiełdowy – Centralnej Tabeli Ofert SA.**

Do najważniejszych regulacji w tym zakresie należą:

- 1) regulamin Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie SA wprowadzony uchwałą Rady Giełdy nr 1/1110/2006 z 4.01.2006 r. ze zm.;
- 2) uchwała nr 1/O/06 Rady Nadzorczej MTS-CeTO SA (obecnie BONDSPOT S.A.) z 3.01.2006 r. – w sprawie uchwalenia Regulaminu Obrotu, zmieniona uchwałą Nr 3/09 z 6.04.2009 r., uchwałą Nr 4/O/10 z 2.03.2010 r., uchwałą Nr 18/O/10 z 26.11.2010 r., uchwałą Nr 3/O11 z 17.02.2011 r.

Część druga

**WIERZycielskie PAPIERY
WARTOŚCIOWE**

Rozdział III

WEKSLE

 Weksel jest papierem wartościowym posiadającym cechy ściśle określone przez prawo (por. art. 1 i 101 pr.weksl.), w którym wystawca albo sam przyrzeka zapłatę określonej sumy pieniężnej, albo poleca zapłatę weksla i poddaje się odpowiednim – przewidzianym przez Prawo wekslowe – rygorom prawnym. 16

Abstrakcyjny charakter zobowiązania wekslowego polega na tym, że **ważność zobowiązania nie zależy tu od ważności stosunku prawnego, który uzasadniał jego zaciągnięcie**. Osoby, przeciw którym dochodzi się praw z weksla, nie mogą więc wobec jego posiadacza zasłaniać się zarzutami opartymi na swych stosunkach osobistych z wystawcą lub poprzednimi posiadaczami weksla, chyba że posiadacz, nabywając weksel, działał świadomie na szkodę dłużnika (art. 17 pr.weksl.).

 W świetle ustawy z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe¹ rozróżnia się dwa rodzaje weksla: weksel trasowany i weksel własny.

¹ Dz.U. z 2016 r. poz. 160.

1. Instytucja przekazu

- 17 Instytucja przekazu, regulowana pierwotnie w art. 613–620 k.z.², została przywrócona prawu polskiemu ustawą z 28.07.1990 r. nowelizującą Kodeks cywilny. Obecnie normują ją art. 921¹–921⁵ k.c.

- 18 **Przekaz stanowi jednostronne oświadczenie woli przekazującego**, które zawiera dwa upoważnienia:
- 1) dla przekazanego – do spełnienia świadczenia na rzecz odbiorcy przekazu;
 - 2) dla odbiorcy przekazu – do odebrania świadczenia od przekazanego.

W przypadku gdy skutek tych upoważnień przekazany spełni świadczenie do rąk odbiorcy przekazu, prowadzi to do takiego samego efektu, jak gdyby najpierw wykonał on świadczenie do rąk przekazującego, a następnie przekazujący spełnił to samo świadczenie do rąk odbiorcy przekazu. Innymi słowy, świadczenie spełnione między przekazanym a odbiorcą przekazu może zostać zaliczone zarówno w stosunku przekazany–przekazujący (zwanym **stosunkiem pokrycia**), jak i w stosunku przekazujący–odbiorca przekazu (zwanym **stosunkiem waluty**). Materialnoprawne ukształtowanie obu tych stosunków może być różne – ich treść znajduje się poza przekazem.

- 19 **Przedmiotem przekazu** może być w zasadzie każde świadczenie. W praktyce obrotu będzie to jednak najczęściej świadczenie pieniężne.
- 20 Do **ważności przekazu** nie jest wymagana forma szczególna. Wydaje się jednak, że w praktyce obrotu będzie to forma pisemna. W stosunku do odbiorcy przekazu może to być przekaz imienny, na zlecenie lub na okaziciela.

² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.).

Zawarte w oświadczeniu przekazującego upoważnienia nie zobowiązują ani przekazanego, ani odbiorcy przekazu. Przekazany staje się odpowiedzialny za spełnienie świadczenia dopiero od chwili jego przyjęcia, tj. od chwili akceptu.

! **Przyjęcie przekazu** kreuje zobowiązanie abstrakcyjne (oderwane) 21 między przekazanym a odbiorcą przekazu. Wyraża się ono w tym, że przekazany nie może odmówić spełnienia świadczenia poprzez powołanie się na zarzuty wynikające ze stosunku prawnego istniejącego między nim a przekazującym (tj. ze stosunku pokrycia). Nie może on też oczywiście podnosić zarzutów ze stosunku między przekazującym a odbiorcą przekazu oraz ze stosunku między przekazanym a odbiorcą przekazu (stosunku waluty).

§ Według uregulowania art. 921² § 2 k.c. w wersji z 1990 r. przekaza- 22 nych nie mógł się ponadto powoływać na zarzuty wynikające ze stosunku łączącego go z odbiorcą przekazu, co tłumaczono pomyłką ustawodawcy. Obecnie (po nowelizacji Kodeksu cywilnego z 1996 r.³) art. 921² otrzymał brzmienie:

§ 1. Jeżeli przekazany oświadczył odbiorcy przekazu, że przekaz przyjmuje, obowiązany jest względem odbiorcy do spełnienia świadczenia określonego w przekazie.

§ 2. W takim wypadku przekazany może powoływać się tylko na zarzuty wynikające z treści przekazu oraz na zarzuty, które przysługują mu osobiście względem odbiorcy.

§ 3. Roszczenia odbiorcy przeciwko przekazanemu, wynikające z przyjęcia przekazu, przedawniają się z upływem roku.

Obecne unormowanie abstrakcyjności przekazu jest więc klarowne. Ujmuje też rygoryzm odpowiedzialności przekazanego, który przekaz przyjął, w sensowne ramy.

³ Ustawa z 23.08.1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 114, poz. 542).

Przekaz sam przez się nie rodzi żadnego zobowiązania po stronie przekazującego. Z tego powodu może on, zgodnie z art. 921³ k.c., przekaz odwołać, jednakże tylko dopóty, dopóki przekazany go nie przyjął albo nie spełnił świadczenia. Odwołania można dokonać poprzez zawiadomienie przekazanego lub odbiorcy przekazu.

23 Kodeks cywilny normuje również pewne **skutki przekazu w stosunku pokrycia i w stosunku waluty**.

Jeżeli zatem przekazany jest dłużnikiem przekazującego co do przekazanego świadczenia, to jest on obowiązany względem niego do zadośćuczynienia przekazowi (art. 921⁴ k.c.). Jeżeli zaś przekazujący jest dłużnikiem odbiorcy przekazu, to umorzenie długu następuje dopiero przez spełnienie świadczenia, chyba że umówiono się inaczej (art. 921⁵ k.c.).

Przekaz – jak widać z powyższego – znacznie ułatwia i przyspiesza obrót prawny. W czystej postaci występuje on w praktyce raczej rzadko. Konstrukcja przekazu stanowi jednak fundament dla klasycznych instytucji prawa papierów wartościowych – weksla trasowanego oraz czeku.

2. Weksel trasowany i weksel własny

24 W świetle ustawy z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe **rozdziela się dwa rodzaje weksli: weksel trasowany i weksel własny**.

 Weksel trasowany jest pisemnym poleceniem wystawcy skierowanym do trasata, dotyczącym bezwarunkowej zapłaty na rzecz remitenta określonej sumy pieniężnej. W swej konstrukcji weksel trasowany przybiera postać sformalizowanego przekazu, z którym mamy do czynienia wtedy, gdy jedna osoba (tzw. przekazujący) poleca drugiej osobie (tzw. przekazanemu) spełnienie określonego świadczenia na rzecz osoby trzeciej (tzw. odbiorcy przekazu).

Jest to **czynność prawna jednostronna**, zawierająca podwójne upoważnienia. Przekazujący upoważnia przekazanego do wykonania we własnym imieniu, ale na rachunek przekazującego, określonego świad-

czenia, i równocześnie upoważnia odbiorcę przekazu do odbioru tego świadczenia także we własnym imieniu.

O tym, czy przekazujący ma wobec przekazanego roszczenie o spełnienie określonego świadczenia, decyduje stosunek pokrycia łączący przekazującego z przekazanym. Wskutek przekazu nie powstaje natomiast bezpośredni stosunek między przekazanym a odbiorcą przekazu. Pojawia się on dopiero z chwilą wyrażenia przez przekazanego wobec odbiorcy przekazu zgody na wykonanie przekazu, zwanej akceptem. W praktyce przyjęcie zaznacza się na dokumencie podpisem, składanym przez przekazanego.

W wekslu trasowanym, podobnie jak w przekazie, występują trzy osoby: **wystawca weksla, trasat (przekazany)**, czyli osoba, której wystawca poleca zapłatę określonej sumy pieniężnej, oraz **remitent (odbiorca przekazu)**, tzn. osoba, na rzecz której lub na zlecenie której ma nastąpić zapłata. 25

 Cechy weksla są ściśle określone przez Prawo wekslowe. W świetle art. 1 pr.weksl. **weksel trasowany powinien zawierać:** 26

- a) słowo „wexsel” w samym tekście dokumentu w języku, w jakim weksel został wystawiony;
- b) bezwarunkowe polecenie zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, pochodzące od wystawcy i skierowane do trasata;
- c) oznaczenie osoby trasata;
- d) oznaczenie terminu płatności, z tym że weksel bez oznaczenia terminu płatności jest płatny za okazaniem;
- e) oznaczenie miejsca płatności;
- f) oznaczenie remitenta, tj. osoby, na rzecz której lub na zlecenie której ma być dokonana zapłata;
- g) określenie daty i miejsca wystawienia weksla;
- h) własnoręczny podpis wystawcy weksla.

Wszystkie składniki weksla wymienione w art. 1 pr.weksl. są konieczne dla jego ważności, z zastrzeżeniem art. 2 ustawy, zgodnie z którym:

- weksel bez terminu płatności uważa się za płatny za okazaniem;

- w braku osobnego oznaczenia – miejsce wymienione obok nazwiska trasata uważa się za miejsce płatności, a także za miejsce zamieszkania trasata;
- weksel, w którym nie oznaczono miejsca wystawienia, uważa się za wystawiony w miejscu podanym obok nazwiska wystawcy.

- 27 **Wystawca weksla trasowanego odpowiada za przyjęcie i za zapłatę weksla przez trasata.** Od odpowiedzialności za przyjęcie może się on zwolnić, zamieszczając na wekslu klauzulę: „bez obliga za przyjęcie”. Wszelkie zastrzeżenia, w których wystawca chce zwolnić się od odpowiedzialności za zapłatę, uważa się za nienapisane.

Odpowiedzialność trasata jest uzależniona od przyjęcia przez niego weksla, czyli od tzw. akceptu, który zaznacza się na wekslu wyrazem „przyjęty” lub innym równoznacznym, podpisanym przez trasata. Również sam podpis trasata na przedniej stronie weksla oznacza przyjęcie. Z chwilą akceptu trasat, zwany akceptantem, staje się głównym i bezpośrednim dłużnikiem wekslowym w stosunku do każdego legitymowanego formalnie posiadacza weksla, także wobec wystawcy.

- 28 Drugim rodzajem weksla jest **weksel własny**, zwany też prostym lub suchym. W wekslu tym wystawca sam przyrzeka bezwarunkowo zapłacić oznaczoną sumę pieniężną na rzecz lub na zlecenie wskazanej z nazwiska osoby (remitenta). Gdy więc w wekslu trasowanym głównym dłużnikiem jest trasat, od chwili przyjęcia weksla (akceptu) zwany akceptantem, to w wekslu własnym głównym dłużnikiem jest zawsze wystawca.

- 29 Zgodnie z art. 101 pr.weksl. **dokument będący wekslem własnym powinien zawierać:**

- 1) słowo „weksel” w samym tekście dokumentu w języku, w którym go wystawiono;
- 2) przyrzeczenie bezwarunkowej zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, pochodzącej od wystawcy;
- 3) oznaczenie terminu płatności;
- 4) oznaczenie miejsca płatności;
- 5) oznaczenie osoby remitenta;

- 6) oznaczenie daty i miejsca wystawienia weksla;
- 7) własnoręczny podpis wystawcy weksla.

Natura prawna zobowiązania wynikającego z weksla trasowanego oraz z weksla własnego jest identyczna. Jest ono w obu wypadkach zobowiązaniem formalnym, oderwanym od swej przyczyny gospodarczej i opartym na wiążącej mocy podpisu złożonego na dokumencie.

Równocześnie **nie występuje tutaj trasat** (przekazany), czyli osoba, której wystawca poleca zapłatę określonej sumy pieniężnej. Remitent (odbiorca przekazu) zwraca się o zapłatę bezpośrednio do wystawcy weksla.

3. Funkcje weksli w obrocie gospodarczym

Weksle jako podstawowy rodzaj papierów wartościowych w obrocie gospodarczym pełnią różnorodne funkcje. Są to:

30

- a) **funkcja kredytowa** – wyrażająca się w odroczeniu płatności za dostarczone towary lub wykonane usługi do daty oznaczonej na wekslu; wystawca weksla uzyskuje w ten sposób tzw. kredyt kupiecki – prolongatę zadłużenia z tytułu dokonanej transakcji;
- b) **funkcja płatnicza** – polegająca na tym, że z mocy prawa, w niektórych warunkach, weksle stanowią legalnie dopuszczalny instrument zapłaty, tj. stają się w danych stosunkach surogatem pieniądza. Zamiast zapłaty gotówką dług można pokryć wekslem;
- c) **funkcja obiegowa** – wynikająca z możliwości łatwego przenoszenia praw z weksla. Dotyczy to weksli wystawionych na zlecenie, przenoszonych w drodze indosu. W ten sposób istotnie ułatwia się i upraszcza obrót prawami majątkowymi inkorporowanymi w wekslach. Jeden i ten sam weksel może być wręczony jako zapłata w wielu transakcjach handlowych. Z funkcją tą wiąże się mechanizm dyskontowania i redyskontowania weksli przez banki, czyli – najogólniej rzecz biorąc – wykupywania przez banki weksli przed terminem ich płatności. Przedstawiający weksel wierzyciel uzyskuje wówczas sumę wekslową pomniejszoną o kwotę dyskonta, która stanowi zysk banku. Odpowiednio bank, redys-

kontując weksel w innym banku, uzyskuje sumę pomniejszoną o kwotę redyskonta;

- d) **funkcja gwarancyjna** (zabezpieczająca) – dotycząca weksli własnych i trasowanych *in blanco*. Polega ona na tym, że zobowiązany w celu zabezpieczenia roszczeń mogących powstać z określonego stosunku prawnego (sprzedaży na raty, umowy agencyjnej) wystawia odpowiedni weksel, istotnie ułatwiający ich dochodzenie;
- e) **funkcja legitymacyjna** – polegająca na ułatwieniu identyfikacji podmiotów praw inkorporowanych w wekslu.

Funkcje weksla trasowanego oraz weksla własnego są tożsame. Spełniają one przede wszystkim funkcję kredytową, ale też obiegową, płatniczą (pod pewnymi warunkami) oraz legitymacyjną i gwarancyjną.

Jako instrument kredytu handlowego bardziej przydatny jest weksel trasowany, którego wystawienie i przyjęcie (akcept) wiąże się z istnieniem u trasata tzw. pokrycia, a więc dysponowaniem przez niego odpowiednimi środkami pieniężnymi. Weksel własny, zwłaszcza wystawiony *in blanco*, nadaje się bardziej do użycia wtedy, gdy poszukuje się instrumentu zabezpieczenia określonej wierzytelności (np. z umów pożyczki, z tytułu powierzenia określonych przedmiotów).

Funkcja gwarancyjna weksla polega w tym przypadku na wystawieniu dokumentu, który w chwili jego wręczenia nie tworzy jeszcze żadnej samodzielnej wierzytelności, ma natomiast na celu zabezpieczenie roszczeń posiadacza, jakie mogą wyniknąć z innego stosunku prawnego, gdyby przymusowe dochodzenie tych roszczeń stało się konieczne. Można w ten sposób zabezpieczyć nie tylko wierzytelność istniejącą w chwili wręczenia weksla, lecz także wierzytelność przyszłą i warunkową.

4. Obieg wekslowy

4.1. Pojęcie i funkcja indosu

- 31 Prawa z weksla mogą być przenoszone bądź to na mocy czynności *inter vivos*, np. darowizny, przelewu, indosu, samego wręczenia dokumentu,

bądź na mocy czynności *mortis causa* – w drodze spadkobrania lub zapisu.

 Indos jest formą przenoszenia praw wykształconą przez Prawo 32
wekslowe i zarazem odrębną od znanych powszechnie prawu cywilnemu. Nazwa „indos” pochodzi od włoskiego *in dorso* – na grzbiecie. **Definicję indosu** w prawie polskim zawiera art. 921° § 2 k.c., zgodnie z którym jest to **pisemne oświadczenie umieszczone na papierze wartościowym na zlecenie i zawierające co najmniej podpis zbywcy, który oznacza przeniesienie praw na inną osobę**. Do skutecznego przeniesienia praw z weksla konieczne jest, oprócz oświadczenia woli, **wydanie dokumentu** (art. 921° § 3 k.c.).

 Według Adama Szpunara (*Komentarz do prawa wekslowego i pra- 33*
wa czekowego, Warszawa 2001) wydanie weksla jest równoznaczne z przeniesieniem posiadania dokumentu. Fakt wręczenia weksla w innym zamiarze niż przeniesienie go nie stwarza indosu. Podobnie samo uczynienie wzmianki o indosie nie powoduje przewidzianych w Prawie wekslowym skutków, co może wynikać pośrednio z orzecznictwa Sądu Najwyższego, iż remitent ma prawo do dochodzenia roszczeń z weksla nawet zaopatrzonego indosem *in blanco*, jeżeli weksla tego nie wręczył osobie trzeciej.

Weksel jest papierem wartościowym i tylko posiadacz weksla może wykonywać prawa z nim związane.

Adam Szpunar twierdzi, że teoria kreacyjna, według której przeniesienie praw z weksla następuje z chwilą zamieszczenia wzmianki, jest przebrzmiała. Dopóki indosant ma weksel w swych rękach, dopóty może indos wykreślić lub zmienić jego treść. Indos nie jest też ani jednostronną czynnością prawną indosanta, ani też ofertą, którą ma przyjąć indosatariusz. Do przeniesienia praw konieczna jest umowa między indosantem i indosatariuszem, w której dochodzi do wręczenia dokumentu z wpisaną wzmianką. Indosatariusz nabywa wierzytelność wekslową w chwili, gdy zaopatrzony wzmianką weksel znajdzie się w jego rękach. Nie może on więc domagać się wydania sobie weksla z racji samego indosu, ponieważ nie zaistniał stosunek uprawniający go do żądania wydania weksla.

- 34 **Indos jest czynnością prawną abstrakcyjną**, czyli niezależną od stosunku prawnego zachodzącego między stronami. Przyczyna prawna samego indosu może być różna, a jej wadliwość nie ma wpływu na jego ważność. Istotnym składnikiem indosu jest odpowiednia wzmianka podpisana przez indosanta.

 Indos, jako szczególny sposób przenoszenia praw związanych z wekslem, **różni się zasadniczo od przelewu**. Przy przelewie wierzytelności dłużnikowi przysługują w stosunku do nabywcy wszelkie zarzuty, jakie miał przeciwko zbywcy (art. 513 § 1 k.c.). Przy indosie wierzyciel wekslowy przenosi w charakterze indosanta prawa inkorporowane w wekslu na inną osobę, zwaną indosatariuszem. Indosatariusz nabywa prawa wynikające z treści dokumentu, niezależnie od tego, czy przysługiwały one poprzednikowi. **Prawo wekslowe chroni każdego kolejnego indosatariusza, który może opierać się na założeniu, że indosant był uprawniony do rozporządzenia wierzytelnością.**

- 35 Zgodnie z art. 11 pr.weksl. **każdy weksel można przenieść przez indos**, chociażby nie był wyraźnie wystawiony na zlecenie. Klauzula „na zlecenie” nie jest koniecznym składnikiem treści weksla. Właściwie indos nie przenosi weksla, tylko wszystkie prawa z weksla (art. 14 pr.weksl.), weksel zaś jako dokument można przenieść przez wręczenie. Zdaniem Sądu Najwyższego weksel *in blanco* niezaopatrzony w indos może być przeniesiony tylko według przepisów o przelewie wierzytelności⁴.

Można indosować każdy weksel na zlecenie na rzecz osób trzecich, jak również na każdą osobę zobowiązaną, nawet na dłużnika głównego, przed terminem płatności, a osoby te mogą weksel dalej indosować (art. 11 zd. 3 i 4 pr.weksl.). Dłużnik wekslowy może stać się wierzycielem tylko tych osób, w stosunku do których nie jest zobowiązany.

 Wystawca **może wyłączyć obiegowy charakter weksla** przez zamieszczenie na nim zwrotu „nie na zlecenie”, „imienny”, „bez prawa indosowania” lub inne, równoznaczne zastrzeżenie. **Weksel taki staje się papierem wartościowym imiennym** (art. 921⁸ k.c.) i nazy-

⁴ Wyrok z 5.02.1998 r., III KKN 342/97, OSNC 1998/9, poz. 141.

wa się **rekta-wekslem**. Prawa z takiego weksla mogą być przeniesione w formie i ze skutkami zwykłego przelewu oraz wydania dokumentu (art. 11 zd. 2 pr.weksl.).

! **Klauzula czyniąca weksel imiennym** może pochodzić tylko od wystawcy, skutki klauzuli pochodzącej od innej osoby podlegają natomiast ocenie według art. 69 pr.weksl. Klauzula nieumieszczona na wekslu mogłaby mieć tylko znaczenie między stronami i spowodować zarzuty skuteczne tylko między nimi. **36**

! **Klauzula „nie na zlecenie”** wywołuje skutki dalej idące niż **zakaz dalszego indosowania** zamieszczony przez indosanta. W tym ostatnim przypadku – zgodnie z art. 15 zd. 2 pr.weksl. – indosant nie odpowiada wobec następnych indosatariuszy. Dalsze indosy wywołują natomiast pełne skutki prawne i przenoszą wszystkie prawa z weksla przeciw wszystkim dłużnikom wekslowym z wyjątkiem indosanta, który zabronił indosowania. **37**

! **Indos przenosi wszystkie prawa z weksla**, a więc te, które inkorporowane są w wekslu jedynie bez praw akcesoryjnych, np. zastawu. Oznacza to, że **indos częściowy jest nieważny** (art. 12 zd. 2 pr.weksl.). Nie można zatem dzielić sumy wekslowej określającej wysokość zobowiązania, przenosząc tylko jej część na indosatariusza. Nie jest jednak indosem częściowym indos weksla po spełnieniu i pokwitowaniu części sumy wekslowej, ponieważ indos taki oznacza przeniesienie niespełnionej reszty wierzytelności. **38**

Ważny jest indos przenoszący wierzytelność na kilku indosatariuszy, którzy staną się wówczas **wierzycielami solidarnymi** (art. 367 § 1 k.c.). Osoby te mogą żądać zapłaty sumy wekslowej tylko wspólnie i tylko wspólnie przenieść weksel za pomocą nowego indosu.

Indos może być skutecznie odwołany aż do dnia protestu z powodu odmowy zapłaty weksla. Jednakże indos dokonany po proteście z powodu odmowy zapłaty albo po upływie terminów ustanowionych dla protestu ma skutki zwykłego przelewu (art. 20 pr.weksl.).

- 39 **Indos spełnia dwie funkcje.** Zasadniczą jest **funkcja obiegowa**, co wynika z art. 14 zd. 1 pr.wexsl. Indos przenosi wszystkie prawa z weksla niezależnie od tego, czy prawa te przysługiwały indosantowi, pod warunkiem że indos był ważny i indosatariusz stał się właścicielem w drodze wydania weksla. Formalizm Prawa wekslowego sprawia, że w tym zakresie decyduje treść dokumentu. Poza tym indosant poprzez umieszczenie na wekslu własnego podpisu staje się wobec indosatariusza gwarantem wykonania zobowiązania wekslowego. Zgodnie bowiem z art. 15 zd. 1 pr.wexsl. odpowiada on, w braku przeciwnego zastrzeżenia, za przyjęcie i za zapłatę weksla. Możemy to określić **jako funkcję gwarancyjną indosu**. Indosant odpowiada wekslowo nie tylko wobec indosatariusza, lecz także względem wszystkich późniejszych posiadaczy weksla.

4.2. Forma i rodzaje indosu

- 40 Indos powinien mieć formę **pisemnego oświadczenia umieszczonego na odwrotnej stronie weksla lub na złączonej z nim karcie dodatkowej (przedłużku), zaopatrzonego własnoręcznym podpisem indosanta** (art. 13 zd. 1 pr.wexsl.). Indos natomiast zamieszczony w odrębnym dokumencie nie wywołuje skutków prawnych w zakresie Prawa wekslowego. Weksel zaopatrzony w indos i przeniesiony na inną osobę nazywa się **rymesą**.

Indos powinien być **bezwarunkowy**. **Wszelkie warunki** w rozumieniu art. 89 i n. k.c., **od których uzależniono indos, uważa się za nienapisanie** (art. 12 pr.wexsl.).

Prawo wekslowe rozróżnia dwa rodzaje indosu ze względu na formę.

- 41 **Indos pełny (imienny)** zawiera, oprócz podpisu indosanta, określenie osoby indosatariusza, na którą przenosi weksel, a także miejsce i datę sporządzenia indosu. **Indos in blanco (otwarty, niezupełny)** nie wymienia indosatariusza i zwykle ogranicza się do samego podpisu indosanta.

Zrównany w skutkach z indosem *in blanco* jest indos na okaziciela (art. 12 zd. 3 pr.weksl.), który legitymuje każdego posiadacza weksla jako okaziciela. Posiadaczowi weksla z indosem na okaziciela przysługują prawa z art. 14 pr.weksl. Weksel taki nie staje się jednak papierem wartościowym na okaziciela, gdyż byłoby to sprzeczne z jego naturą, której ustawa nie zamierza zmienić.

42

Indos *in blanco* musi być dla swej ważności zamieszczony na odwrotnej stronie weksla (*in dorso*) lub na przedłużku (art. 13 zd. 3 pr.weksl.), ponieważ sam podpis umieszczony na przedniej stronie weksla uważa się za udzielenie poręczenia – awalu (art. 31 pr.weksl.), chyba że jest to podpis wystawcy lub trasata. Podpis remitenta na odwrocie weksla pod poręczeniem nie jest jednak jednocześnie indosem *in blanco*.

Indos *in blanco* ma wszystkie właściwości i funkcje indosu zupełnego oraz charakter indosu własnościowego. Ułatwia on obiegowość weksla i upraszcza sprawę legitymacji formalnej nabywcy, co wynika z treści art. 16 pr.weksl. Formalnie legitymowany jest każdy posiadacz weksla z indosem *in blanco* oraz z następującym po nim indosem imiennym lub *in blanco*. Wskutek indosu *in blanco* można przenieść weksel na inną osobę bez jego wypełnienia i bez indosowania, czyli przez proste wręczenie. Przeniesienie weksla bez indosowania i bez wypełnienia indosu będzie miało skutki przelewu, ale tylko między zbywcą a nabywcą, ponieważ nabywca taki nie nabędzie więcej praw niż miał posiadacz-zbywca.

Weksel taki może swobodnie krążyć z rąk do rąk dowolnej liczby osób, z których każda będzie wierzycielem wekslowym posiadającym legitymację formalną i związane z nią przywileje, lecz nie zaciągnie żadnego zobowiązania (art. 14 pkt 3 pr.weksl.), gdy nie umieści swego podpisu na wekslu.

Ten, kto otrzymał weksel z indosem *in blanco* i przeniósł go na inną osobę, nie zamieszczając swego podpisu, będzie odpowiadał tylko na podstawie przepisów prawa cywilnego, gdyż nie jest indosantem. Stanowisko takiego posiadacza jest równe sytuacji indosanta z zastrzeżeniem *sine obligo*, ale w stosunku do dalszych uprawnionych.

43

Bez indosowania posiadacz wychodzi ze stosunku wekslowego i traci wszelkie prawa z tego weksła. Może je uzyskać na nowo wskutek nowej czynności prawnej zdolnej do przeniesienia na niego tych praw.

Dopiero podpis indosanta na wekslu rodzi wobec niego zobowiązanie wekslowe, gdyż odpowiada on za przyjęcie i za zapłatę weksła (art. 15 zd. 1 pr.weksl.). Wtedy posiadacz weksła będzie musiał weksel dalej indosować, by nie przerwać szeregu indosów, chyba że poprzedni indos jest *in blanco*, a indos pełny zostanie skreślony (art. 14 pkt 2 pr.weksl.).

44 Przy przyjęciu **kryterium skutków prawnych** indosu wyróżniamy indosy własnościowe, pełnomocnicze (do inkasa) oraz – najbardziej nas interesujące jako forma zabezpieczenia kredytu – indosy zastawnicze.

45 **Indos własnościowy zupełny** zazwyczaj jest dokonywany przez złożenie na odwrotnej stronie weksła oświadczenia: „Ustępuję(emy) na zlecenie ... (X) a” oraz dodanie do tego oświadczenia oznaczenia daty i miejsca sporządzenia indosu i opatrzenie go własnoręcznym podpisem przez indosanta (bądź osoby uprawnione do reprezentowania indosanta).

Indos własnościowy zupełny (imienny) spełnia **funkcję przenośną**, która oznacza, że wraz z jego dokonaniem i wydaniem weksła indosatariuszowi następuje przeniesienie na indosatariusza wszystkich praw z weksła (art. 14 pr.weksl.). **Funkcja gwarancyjna** indosu własnościowego polega na tym, że – w braku przeciwnego zastrzeżenia – indosant odpowiada za przyjęcie i za zapłatę weksła.

46 **Indos pełnomocniczy, zwany też inkasowym lub zastępczym**, nie przenosi praw z weksła, a jego skutkiem jest tylko upoważnienie indosatariusza do wykonywania tych praw w imieniu indosanta. W praktyce **funkcję indosatariusza pełnomocniczego spełnia bank**, w którym remitent albo ostatni indosatariusz własnościowy ma swój rachunek bankowy.

Indos pełnomocniczy musi być dokonywany jako indos zupełny, czyli musi on zawierać oznaczenie indosatariusza oraz wzmiankę „waluta do odebrania”, „do inkasa”, „*per procura*” lub inną wzmiankę wskazującą na pełnomocniczy jedynie charakter indosu. Indos *in blanco* lub inny indos dokonany z zamiarem uczynienia go pełnomocniczym, ale bez wyraźnego nadania mu takiego charakteru, zgodnie z wymogami określonymi w art. 18 pr.weksl., ma skutki indosu własnościowego.

Indosatariusz pełnomocniczy może wykonywać wszystkie prawa z weksla; w szczególności może (a nawet powinien) wystąpić o zapłatę sumy wekslowej, może oprotestować weksel, może wystąpić z pozwem w postępowaniu nakazowym. Wszystkie powyższe czynności indosatariusz wykonuje w imieniu indosanta, który w dalszym ciągu pozostaje wierzycielem wekslowym. Tym samym powodem w postępowaniu nakazowym wytoczonym przez indosatariusza będzie indosant. Pełnomocnictwo zawarte w indosie pełnomocniczym nie wygasa przez śmierć indosanta ani też wskutek utraty przez niego zdolności do czynności prawnych. Pełnomocnictwo to zbliża się zatem do prokury. Indosatariusz pełnomocniczy może dalej indosować weksel, ale indos taki będzie miał charakter tylko indosu zastępczego.

4.3. Indos zastawniczy

 Indos zastawniczy, uregulowany w art. 19 pr.weksl., w odróżnieniu od indosu własnościowego i indosu pełnomocniczego jest instrumentem prawnym pozwalającym na **ustanowienie prawa zastawu na wierzytelności wekslowej**. Jest to indos, którego skutkiem jest uzyskanie przez indosatariusza prawa zastawu na wekslu poprzez umieszczenie odpowiedniej wzmianki, np. „waluta na zabezpieczenie”, „waluta w zastaw”, i **przez oddanie weksla w zastaw indosatariuszowi**. W praktyce indos tego rodzaju ma najczęściej miejsce przy udzielaniu kredytu indosantowi przez bank, zabezpieczając jego zwrot ustanowieniem zastawu na wekslu.

47

Przedmiotem zastawu staje się weksel, a raczej suma wekslowa, choćby sama wierzytelność tak zabezpieczona przewyższała tę sumę, czy

48

też była od niej niższa. Do zastawu na wekslach stosuje się przepisy art. 327–335 k.c. dotyczące zastawu na prawach. Wydaje się, że indos zastawniczy może mieć też formę indosu *in blanco*, ale zawsze z odpowiednią wzmianką określającą cel indosu.

- 49 **Właścicielem weksła pozostaje indosant**, mimo że weksel znajduje się w rękach indosatariusza. Indosatariusz-zastawnik jest dzierżycielem weksła i wykonawcą wynikających z niego praw. Może on wykonywać wszystkie prawa z weksła – tak jak to w tym przypadku ustawa nakazuje, czyli odebrać sumę wekslową, chociażby przewyższała ona jego wierzytelność zabezpieczoną zastawem w stosunku do indosanta.

Indos indosatariusza zastawniczego ma jedynie znaczenie indosu pełnomocniczego, czyli daje wyłącznie pełnomocnictwo do wykonywania praw wekslowych w imieniu indosatariusza zastawniczego. Indosant może zabronić dalszego indosowania weksła ze skutkiem i w sposób określony w art. 15 pr.weksl. Nie odpowiada wówczas wobec następnych indosatariuszy.

Indosatariusz-zastawnik nie jest dłużnikiem wekslowym, pozostaje nim nadal indosant-zastawca. Wobec tego dłużnicy wekslowi nie mogą się zasłaniać w tym przypadku wobec posiadacza zarzutami opartymi na swych stosunkach osobistych z indosantem, chyba że posiadacz, biorąc weksel, działał świadomie na szkodę dłużnika (art. 19 pr.weksl.). Dłużnik wekslowy może przeciw skardze indosatariusza bronić się tylko zarzutami, które przysługują mu przeciw niemu.

Pozawekslowy stosunek prawny między indosantem a indosatariuszem, wynikający np. z umowy kredytowej, pozostaje poza zobowiązaniem wekslowym i podlega ocenie na podstawie przepisów prawa powszechnego, w szczególności przepisów o zastawie.

W stosunku do dłużników wekslowych indosatariusz zastawniczy ma status pełnoprawnego posiadacza weksła i może we własnym imieniu i na własny rachunek zaspokoić się z wierzytelności wekslowej w sytuacji, gdy indosant nie wykona ciążącego na nim zobowiązania pozawekslowego. Przyjmuje więc od dłużnika wekslowego zapłatę, zaspokajając swoją

wierzytelność, a nadwyżkę z otrzymanej kwoty zwraca indosantowi. W przypadku przekroczenia swoich uprawnień indosatariusz będzie odpowiedzialny wobec indosanta według zasad prawa cywilnego, tak jak za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania (art. 471 i n. k.c.).

Odpowiedzialność indosanta zastawniczego wobec indosatariusza jest natomiast kwestią sporną. Stanisław Wróblewski opowiada się przeciwko tej odpowiedzialności (*Prawo wekslowe i czekowe*, Kraków 1936). Artur Glasner i Arnold Thaler uważają natomiast, że prawa z weksla, a więc prawo zwrotnego poszukiwania, indosatariusz będzie mógł wykonywać także przeciwko swemu indosantowi-zastawcy, czyli będzie mógł ich dochodzić drogą procesu wekslowego (*Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*, Kraków 1938).

50

Twierdzi się też, że jeżeli sam indosant nie wykluczył tej odpowiedzialności wyraźnym postanowieniem, to przepisy Prawa wekslowego nie upoważniają do jej samoistnego wykluczenia. Jednocześnie podkreśla się, że zastawca powinien odpowiadać wekslowo za wierzytelność inkorporowaną w wekslu, która jest przedmiotem zastawu, gdyż w przeciwnym wypadku sprzeciwiałoby się to celowi takiego zastawu.

Swobodny obieg weksla z indosem zastawniczym jest ograniczony przez fakt nadania mu skutku indosu pełnomocniczego, przez co indosant odpowiada mocniej, zapewniając swego wierzyciela, że zwróci sumę wekslową w terminie płatności. Należy więc uznać, że indosant zastawniczy odpowiada wekslowo wobec swego bezpośredniego indosatariusza i może zasłaniać się wobec niego wszystkimi zarzutami opartymi na zachodzącym między nimi stosunku wekslowym.

4.4. Zarzuty przysługujące dłużnikom wekslowym

Przepisy Prawa wekslowego ułatwiają obieg wekslowy i z uwagi na abstrakcyjny charakter wierzytelności wekslowej ograniczają zarzuty, jakie przysługują dłużnikom w procesie wobec posiadacza weksla. Nie ma tu zastosowania art. 513 § 1 k.c. dotyczący przelewu, lecz art. 17 pr.weksl.,

51